

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 19. februarija 1892.

Politiški oddelek.

Slovenske vseučiliške stolice.

Vlada se rada izgovarja, da nima slovenščine sposobnih uradnikov, da zatorej ne more izvesti narodne enakopravnosti. Tudi se slišijo pritožbe, da nimamo slovenske terminologije, da bi mogli povsod uradovati v slovenščini. Ne moremo tajiti, da je na tem nekoliko resnice. Slovenska literatura kaže še marsikake pomanjkljivosti. Iz mnogih strok nimamo še skoro ničesa pisane v našem jeziku. Vprašati pa moramo, koliko so pa imeli Nemci znanstvenih del v svojem jeziku, dokler se nemščini niso odprla vrata na visoke šole. Uradna nemščina, v kolikor se je rabila, tudi ni bila tedaj klasična. Razmere so se še le zboljšale, ko so se odprla vrata nemščini na vseučilišča. Ravno tako se bodo pri nas razmere zboljšale, ako se našem jeziku odpro vrata na visoke šole. Zato pa seveda ne zadošča, da bi kak lektor razlagal slovenščino s praktičnega stališča, temveč morajo se začeti predavati razni predmeti v slovenščini, v prvi vrsti seveda pravniški, ker je posebno baš slovenščine popolnoma zmožnih pravnikov nam potreba.

Nasprotniki naši seveda so takoj z ugovorom pri rokah, da še naš jezik ni sposoben za predavanje na vseučiliščih. Ta ugovor ni nov in se tudi ni slišal edino pri nas. Ko se je v prvi polovici tega stoletja jela vvajati nemščina na vseučilišča, so tudi mnogi učeni možje imeli proti njej svoje pomislke, češ, da barbarična nemščina ni sposobna za učena razpravljanja. Do tedaj se je občno mislilo, da je le latinščina sposobni jezik za znanostna predavanja in razpravljanja. Dandanes bi pa že marsikak vseučiliščni profesor bil malo v zadregi, ko bi moral svojim slušateljem svoj predmet razlagati v latinščini. Kakor proti nemščini, ravno tako so imeli pomislke proti madjaridščini, poljščini, češčini in hrvatsko-srbščini in vendar se dandanes v vseh teh jezikih predava na visokih šolah in vsakdo bi se smejal tistemu, ki bi

še trdil, da se znanosti v teh jezikih več razpravljati ne dadé. S prva je semtrtja morda bilo malo težko za znanstveno terminologijo, ali kmalu se je razvila s predavanji domača terminologija. Gotovo je najmanj razviti izmej vseh slovanskih jezikov bolgarski. Dokler so Bolgari bili pod neposredno turško oblastjo, se niso mogli dosti pečati z znanostmi. Oviral je pa njih razvoj tudi cerkvena borba z Grki, ki je bila v mnogih ozirih precej podobna našem narodnemu boju. Po osvobojenju so pa notranji razpori dosti ovirali njih kulturno delovanje, ali vendar je že bilo mogoče, da so se začele v Sofiji snovati velikošolske stolice, ki tudi dobro uspevajo. Kar je bilo pri Bolgarih mogoče, je gotovo tudi pri nas, le vladi je treba dobre volje.

Drugi izgovor je, da ne bode dobiti slovenskih profesorjev. S tem se je izgovarjal tudi učni minister. Ta izgovor je povsem prazen. Pri vsakem narodu so se našli profesorji, če so se velike šole osnovala, se bodo pač tudi pri nas. Že sedaj je več Slovencev, ki se bavijo z raznimi znanstvenimi stroki. Sicer je pa mnenje, da morajo na vseučiliščih razlagati Bog ve kaki strokovnjaki, popolnoma napačno. Tudi profesorji na vseh nemških visokih šolah niso vsi Bog ve kaki učenjaki. Pri marsikaterem so njegove dosedanje znanstvene zasluge še precej dvomljive. Skušnje pa tudi ne kažejo, da bi bili vspehi tistih velikih šol, kjer razlagajo najboljše kapacitete, dosti večji, nego družih. Marsikak učenjak nima pokazati vrednega mu učenca, iz družih šol pa zopet prihajajo dosti boljše podkovani mladeniči v javno življenje, dasi se ne sliši, da bi na njih predavale prve moči. Sedaj ko so se razna slovstva tako razvila, si tudi vsakdo svoje pomanjkljivo znanje iz knjig popolni. Ustna predavanja nimajo več te veljave, nego so jih imela prejšnja stoletja. Slovenski vseučiliščniki bodo vselej svoje znanje lahko popolnili s študiranjem znanstvenih del iz nemške in družih slovanskih literatur. Zaradi tega se ni bati, da bi zaostajali, ko bi kak predavatelj ne bil znana kapaciteta. To morajo delati tudi nemški dijaki, če hočejo doseči kaka popolnost, kajti šole dajo pač navodila, ali

do kake popolnosti pa najboljši profesorji nikogar ne bodo pripeljali, če se ne bode poslužil tudi drugih znanstvenih pripomočkov.

Ko sta se osnovali veliki šoli v Curihu se je poklicalo več mlajših močij, ker ni bilo sredstev, da bi se poklicali kaki svetovni učenjaki. In kako dobro so se te mlajše poprej malo znane moči obnesle. Obe šoli dobili ste kmalu dobro ime. Posebno politehnika je zaslovela kot edna prvih v Evropi. Ravno tako se utegnejo tudi slovenske mlajše moči dobro obnesti. Zatorej je pa skrb za sposobne slovenske profesorje pač malo odveč. Ta skrb le dokazuje, da vladi le manjka dobre volje zadovoljiti željam in potrebam slovenskega naroda. Minister Gautsch se je tudi s tem izgovarjal, da bi vvedenje slovenskih stolic v Gradcu dovelo do razdelitve tega vseučilišča. To je pa seveda le prazen strah. Na vseučilišču v Inomostu so že več let tudi poleg nemških italijanske stolice, pa vendar do kake razdelitve tega vseučilišča ni prišlo. Nemški in italijanski profesorji se jako dobro sporazumijo. Na politehniku v Švici se po statutih razlaga v nemščini, francoščini in italijanščini. Večina predmetov se uči v nemščini, ali vendar se uči tudi toliko predmetov francoščini, da se tehniki na tej šoli lahko prisvoje popolno znanje francoščine tudi za praktično porabo. Posebno temeljni predmeti se razlagajo v nemščini in francoščini. Politehnika se pa zaradi tega dosedaj ni razdelila, da niti kako teženje po razdelitvi se dosedaj ni opazilo, in to nikakor ni motilo učnih uspehov. V bodoče se utegnejo ta francoska predavanja nekoliko skrčiti, ali ne zaradi tega, ker bi francoska predavanja kako ovirala učne vspehe ali lepo sporazumljenje na tej šoli, temveč le zaradi tega, ker se je na vseučilišču v Lausanu osnoval tudi tehnični oddelek za Švicarje francoske narodnosti.

V Gradcu bi se morda nekateri krogi malo spodtikali nad slovenskimi stolicami, kajti znana je nestrpnost štajarskih Nemcev. Slovenski državni poslanec gospod dr. Ferjančič je v državnem zboru dobro opomnil, da ni treba, da bi se te stolice osnovale baš v Gradcu, osnujejo se lahko tudi kje drugje. Po našem mnenju bi bilo celo umestneje, če se stolice osnujejo na Dunaju. Mnogo Slovencev je navezano baš zaradi Knafflovih ustanov na dunajsko vseučilišče. Dunajsko vseučilišče je pa tudi tako najbolje oskrbljeno in bi zatorej marsikdo je rajši obiskoval nego graško. Ker bi za vse predmete ne bilo slovenskih stolic, bi slovenski dijaki obiskovali druga predavanja pri najboljših nemških profesorjih, vsaj je znano, da so najboljše moči na Dunaju. Ko bi potem slovenska predavanja ne bila popolnoma na znanstveni višini sedanjega časa, bi dijaki svoje znanje si popolnili s poslušanjem boljših nemških profesorjev. Dunaj je pa središče mnogojezične države. Na Dunaj se stikajo davki iz vseh dežel. Poslednja desetletja se je Dunaj lepo razvil, ali ne s svojimi močmi, temveč so vse avstrijske kronovine pripomogle k temu razvoju. Tudi slovenski denar je pripomogel k velikemu razvoju Dunaja, zaradi

tega je pa tudi umestno, če se Dunaj ozira tudi na nenemške narodnosti. Dunajčanje bi zatorej ne imeli nobenega povoda in pravice upirati se slovenskim stolicam. Baš sedaj se misli za Dunaj dovoliti več milijonov. Zatorej pa mi mislimo, da smemo zahtevati, da so Dunajčanje tolerantni proti drugim narodnostim. Prijazni tudi na Dunaju niso Slovanom, ali toliko nestrpni pa niso kakor v Gradcu.

Z vvedenjem slovenskih stolic bi se odpravila največja ovira izvedenju narodne ednakopravnosti mej Slovinci. Ker je pa narodna ednakopravnost utemeljena v ustavi in je dolžnost vlade, skrbeti, da se ustava izvršuje, je tudi njena dolžnost preskrbeti za te stolice. Slovenskih poslancev dolžnost je pa vlado pri vsaki priliki opominjati na to, posebno pa ob prilikah, kadar bodo gospodje ministri potrebovali slovenskih glasov. Južnotirolski poslanci so ob taki priliki dosegli obnovljenje odpravljene gimnazije v Roveredu, ravno tako bodo tudi naši poslanci slovenske stolice. Le odločnega in složnega postopanja je treba, pa pride vse drugo. Kdor prosi se mu da, in tudi nam Slovincem se bode dalo, ako bomo vztrajno prosili in zahtevali. Precej vlada seveda ne bode izpolnila naše želje, ali če jih bomo vedno in dosledno ponavljali, pa jih ves čas prezirati ne bode mogla. Ta stvar je pa tudi tolike važnosti, da se trud spleča, kajti še le s tem, da se našemu jeziku odpro vrata v višje šole, dobil bode naš jezik in ž njim naš narod ednako veljavo z drugimi narodi, do tedaj pa bomo le nekako podrejeno pleme vzlic zagotovljeni narodni ednakopravnosti.

Politični pregled.

Državni zbor. — Poslanska zbornica vsprejela je te dni, kakor je bilo pričakovati, vladni predlog glede podpore donavski parobrodni družbi. Vsprejela je dalje zakon, zadevajoč odškodnino nedolžnim obsojencem in sicer, kakor ga je nasvetovala gosposka zbornica. Uredile so se provizorično trgovinske razmere mej Avstrijo in Srbijo. Tudi je vlada predložila predlogo, da se 360.000 gld. dovoli podpore za kraje, oškodovane po uimah in da se 500.000 gld. dovoli za draginjske priklade državnim in državnih železnic uradnikom.

Parlamentarna zborovanja. — Državni zbor preneha zborovanje koncem tega tedna in dne 3. marca snidejo se deželni zbori. Levičarji bi radi, da bi se zborovanje državnega zbora bilo podaljšalo, da bi bil rešil predlogo o prometnih napravah na Dunaju. Vlada misli od državnega zbora zahtevati nad 40 milijonov za prometne zgradbe na Dunaju. Konservativci in Poljaki so mislili, da ta stvar še ni tako nujna in so zatorej zahtevali, da se poprej snidejo deželni zbori. Po končanem zborovanju deželnih zborov se pa snide baje zopet državni zbor, da reši omenjeno predlogo. Proti dovolitvi omenjene svote imajo nekateri poslanci več pomislikov. Dunaj se premalo ozira na težnje nenemških narodnostij v naši državi in še celo za češko šolo mestna občina nima nobenega denarja, zatorej je naravno, če slovanski poslanci nimajo posebnega veselja dovoliti milijone za Dunaj. Tudi je v raznih kronovinah mnogo družih zgradb še bolj potrebnih, ali vendar se še zanje niso odločile potrebne svote. Mnogi kraji si še težje pomagajo, kakor bogati Dunaj, kamor se stekajo velike svote iz cele države.